

Esztergomi Boldog Özséb kanonok

Boldog Özséb nevéhez fűződik az egyetlen magyar eredetű férfi szerzetesrend, a pálosok alapítása és megszervezése, amely mind vallási, mind művelődésügyi téren igen jelentős szerepet játszott nemcsak hazánk, hanem a szomszédos népek kultúrájának történetében is.

Az egykori esztergomi kanonok lelkét és szándékát a szenvedések érlelték meg. A tatárjárás idején a válságból kivezető utat az egyéni példaadásban, az engesztelésben, a szeretetben és Krisztus keresztségének különös tiszteletében jelölte meg.

Özséb Esztergomban, Magyarország akkori fővárosában született 1200 körül. Szüleit közelebbről nem ismerjük. A krónikás, P. Gyöngyösi Gergely pálos történetíró, klasszikus tömörséggel csak annyit mond, hogy híres magyar családból származott. Egyik életrajzírója a királyi udvar várispánjának teszi meg apját. Tormay Cecile, "A fehér barát" című nagyszerű, szimbolikus regény-trilógiának finomérzékű írója, egyenesen a királyi család rokonságával hozza kapcsolatba.

Szülei gondos nevelésben részesítették Özsébet, a Szent István által 1028-ban alapított káptalani iskolába járatták. A krónikás kiemeli, hogy Özséb már igen korán megtanulta a betűvetést, és a könyvekhez jobban vonzódott, mint a játékokhoz. *"Pajtásainak haszontalan szórakozásait elkerülte. És mégis, ez a szelíd, komoly, elvonultságra hajló, könyveket bújó kisfiú senkinek sem volt terhére, sőt, akik közelében éltek, nem győztek betelni szeretetreméltó látásával és édes szavaival."* Hallgatagsága, szűkszavúsága sok büntől megóvta. Szembetűnő vonása volt a magány szeretete: akkor érezte jól magát, ha félrevonulva elmerülhetett tanulmányaiiban.

Hosszú imák, sok böjt és elmélkedések érlelték hivatását. Szemlélődő hajlama egyre erősebben nyilatkozott meg, és szinte "predesztinálta" a remeteségre. A krónikás Özséb külsejéről is elárul valamit: feltűnően szép fiatalember volt, és mindig derűsen, kedvesen mosolygott.

Miután pappá szentelték, *"mindennap mély áhitattal mutatta be a szentmisét, ami akkor ritka és szokatlan dolog volt."* P. Gyöngyösi Gergely írja róla: olyan filozófiát tanított, amely nem az emberek, hanem Isten tetszését vívta ki. Hamarosan tagjai sorába iktatta Özsébet az esztergomi főkáptalan: kanonok lett.

A kanonoki intézmény ekkor már félezer éves múltira tekinthetett vissza. Szent Krodegang metzi püspök a VIII. század derekán, Szent Benedek szellemében szabályozta a városi papság életrendjét. Az összes lelkeskedő egyházmegyes papokat, a székesegyházi iskolákban képzett kispapokkal együtt, kolostori életre kötelezte. Közös házban laktak, közösen étkeztek és imádkoztak. Így a kanonoki intézmény, a káptalan, nagy segítségére volt a papi eszmény tökéletes megvalósításának.

Mint esztergomi kanonok, Özséb oly áhitattal végezte a papi zsolozsmát és a szentmise bemutatását, hogy mély benyomást tett mindazokra, akik csak látták, és buzgósága Isten szeretetére gyullasztott mindenkit.

Az imádságból fennmaradt időt sem töltötte tétlenül. Olvasásnak, tanulásnak, írásnak szentelte magát. Feljegyezték róla, hogy *"egyetlen percet sem hagyott kihasználatlanul:"* könyveket írt. Sajnos, a tatárjárás vagy a későbbi századok pusztításai ezeknek még a címét is elsodorták. Csak sejtjük, hogy egyházi munkákat írt, mivel *"a kánonjog tudományában igen járatos volt."*

Mint kanonok, minden jövedelmét a szegények szolgálatára fordította. Vendégszerető háza közismert volt Esztergomban. Kapuja tárva-nyitva állott boldog-boldogtalan számára. A szegényeknek nemcsak testüket táplálta és ruházta, hanem lelkükkel is törődött. Az egyszerű, tanulatlan emberek oktatására fordította szabad idejét.

Azok között, akik Özséb kanonok vendégszerető házában gyakran megfordultak, akadtak olyanok is, akik nem kéregetni jöttek. Vesszőből font kosarakat, fából faragott házi eszközöket hoztak, és szerényen csak azt kérték, hogy cserélje be nekik ezeket élelemre vagy ruhára. A remeték szürke köntösében jártak, és a pilisi erdőrengeteg szent magányában éltek, ahol teljesen elvonulva a világtól, egészen az imának és vezeklésnek szentelték magukat.

Özséb atya mély vonzalommal fordult feléjük, és szívesen elbeszélgetett velük. Nagyon megszerette ezeket a halk szavú, imádságos és szerény embereket. A velük való társalgás annyira megindította, hogy többször is felkereste őket remeteségükben. Megsodálta igénytelen, egyszerű, istenes életüket a hegyek és az erdők szépséges és áhítatos csendjében. Megszerette tiszta életük zavartalan békéjét. Valószínűleg "lelki atyjuk" is volt: gyóntatta, és vezette őket a lelki élet ösvényein. A velük való beszélgetések "Isten ösztökéi" voltak Özséb számára, amelyek egyre jobban a magány felé hajtották őt. Egyre jobban vágyódott a pilisi erdők vadonába, de tervének keresztülvitelét késleltette az országra zúduló tatár betörés 1241-ben.

A templomok, de főleg a székesegyház, éjjel-nappal tömve volt a kétségbeesett hívekkel, akik jajgatva rimádkodtak Istenhez segítségért, irgalomért, mert *"a tatár híre akkor már a pokolbéli ördögöknél is iszonytatóbb volt. Nem irgalmaztak azok a csecsemőknek sem; mint nyárssa húzott halakat, tüzték lándzsáikra az ártatlanokat."*

Özséb atya ott volt mindenütt, ahol segíteni kellett és lehetett. Ápolta a sebesülteket, vigasztalta a haldoklókat, bátorította a csüggedőket és a székesegyházban együtt imádkozott a néppel.

A Batu kán személyes vezetése alatt álló tatár sereg másfél évi pusztítás után Oगतáj főkán halála hírére visszavonult. Özséb atya alaposan kivette részét a testi és lelki romeltakarításból, újjáépítésből négy éven keresztül. 1246-ban lemondott kanonoki méltóságáról, javait szétosztotta a rászorulók között, és Váncsai István érsek engedélyével a Pilisszántó közelében

lévő sziklás rengetegbe vonult, ahol az imádság, a böjt és az engesztelés által kegyelmet esdett mostoha sorsú nemzete számára.

A pilisi remete első ténykedése az volt, hogy hármas barlangja alatt a forrás mellé letűzte a szent keresztet. Életszentségének híre hamar elterjedt az egész vidéken, és sokan járultak hozzá tanácsait kikérni, és tanítását hallgatni. Nemsokára követői is akadtak, akik magukévá tették szigorú vezeklő életmódját.

Boldog Özséb személye a realitás talaján áll, nem szövik át legendás aranyszálak. Egy alkalommal mégis csodálatos látomásban részesült, amely döntő volt további életútjára. Egy éjjel, imádság közben, az erdő mélyén sok apró lángot pillantott meg. A lángocskák egymás felé tartottak, s végül Özséb atya keresztje előtt tüzes fénynyalábbá olvadtak össze.

Özséb úgy érezte, hogy ez a különös tünemény égi jel, figyelmeztetés, hogy a szétszórta élő remeték lángjait össze kell gyűjtenie egy közösségbe, ahol életükkel, példájukkal, tudományukkal napként ragyoghatnak az Egyházban, taníthatják és támogathatják egymást Isten buzgóbb szolgálatára.

1250-ben Pilisszántó közelében, a kesztölci völgy fölötti kis magaslaton, ahol hármas teraszt képeztek ki, délről kisebb templomot építettek a Szent Kereszt megtalálásának tiszteletére. A csúcsíves templomhoz észak felől négyszögletes monostor csatlakozott az együtt lakó remeték számára, magas fallal körülvéve.

Özséb ezután sorra járta az országban a nagyobb remetéseket. Először a Pécs melletti Szent Jakab-hegyi remetékhez ment, akik már 1225-től közös élete életek. Elkérte a Bertalan pécsi püspök által készített szabályzatukat. A két monostor ekkor egyesült, amelynek tagjai őt választották meg első tartományfőnökükké, elismerve magas képzettségét, életszentségét és szervezői képességét. Közösségük égi patrónusává Remete Szent Pált tették meg, s magukat "Első Remete Szent Pál testvéreinek" nevezték. Mivel az első monostor a Szent Kereszt tiszteletére épült, sokáig a "Szent Kereszt testvéreinek" is hívták őket.

E két kolostorhoz az idők folyamán egyre több és több kolostor csatlakozott, amelyek a Bertalan-féle szabályzat, majd később az egyes egyházmegyék püspökeinek regulái szerint éltek.

Boldog Özséb 1262-ben néhány társával Rómába ment, hogy a Szentszék jóváhagyását és megerősítését megszerezze a rendalapításhoz. Itt sikerült megszereznie a magyar édesanyától származó Aquinói Szent Tamás pártfogását IV. Orbán pápa előtt. A pápa jóváhagyta az új Rendet, de nem engedte meg Szent Ágoston Regulájának átvételét, mert nem voltak biztosítva a szükséges anyagi feltételek. Egyenlőre Pál veszprémi püspököt bízta meg az ideiglenes szabályok megszerkesztésével.

Pál püspök vizsgálata negatív eredménnyel végződött: a rendi testvérek valóban nagyon szegények voltak, s így még hiányoztak a feltételek Szent Ágoston Regulájának megtartásához. A Rend hivatalos, római jóváhagyása csak 1308-ban történt meg.

Esztergomi Boldog Özséb atya 1270. január 20-án halt meg az általa alapított Szent Kereszt monostorban súlyos betegség után. Halálos ágyán a szabályok pontos megtartására, a testvéri szeretetre és példaadásra buzdította tanítványait, valamint az elmélkedés és magány szeretetére, és Krisztus buzgó követésére. Jézus és Mária szent nevével ajkán lehelte ki lelkét. A templom sírboltjában temették el rendtársai, akik azzal vigasztalták egymást, hogy földi atya helyett égi pártfogót nyertek.

† P. Bolváry László Pál OSPPE